

Azok az 1870-iki forradalmat követő, és Ozanam nyomain járó szociális mozgalmak, amelyeknek történetét Georges Hoog írta meg, s amelyeket két pápai enciklika, a „*Rerum novarum*” és a „*Quadragesimo anno*” igazolt, elsősorban a szeretetnek ebből az evangéliumi forrásából fakadtak. Ezeknek a fejlődése sem volt azonban mentes zökkenőktől. Egyik problémájuk a katolicizmus és a politika viszonya volt; e téren ismételten leszögezték a pápák azt a lényeges elvet, mely szerint a katolikusok személy szerint — és a katolikus hitbéli és erkölcsi elvek keretei között — politikai véleményük és magatartásuk tekintetében szabadok; maga az egyház viszont pártok és politikai irányok fölött állóan egyetemes, lévén Krisztus-rendelte hivatása, hogy az emberiséget vezesse az üdvösségre, nem pedig pártokat politikai — és bármily nemes politikai — célok elérésére.

A másik probléma az előbbivel kapcsolatos. A hierarchia krisztusi rendeltetésénél fogva közvetítője a kegyelemnek, tanítója a gondjaira bízott hívőseregnek, éber őre a tannak, — de az nem feladata, hogy a katolikusok számára konkrét evilági szociális vagy politikai programot adjon, mozgalmat kezdeményezzen, gyakorlati vonatkozásokat kidolgozzon. Elérkezett a hívek nagykorúságának ideje: nekik is vállalniuk kell az evangéliumi munka rájuk eső részét, az evangéliumnak az evilági dolgokban és viszonyok közepett való képviselőt, mindig a szeretet azon elveinek szemeltartásával, amelyeket Aquinói szent Tamás alapján XIII. Leó pápa „*Quod apostolici*” és XI. Pius pápa „*Quas primas*” enciklikáiban kifejtett. Szeretet és hűség: ez a két elv az irányadó e téren a katolikusok számára. „Mindemben szeretet” — mint a katolikus magatartás alaptörvénye; és hűség Istenhez és törvényeihez, hűség az egyházhoz, a „*corpus Christi mysticum*”-hoz, hűség az államhoz, amelynek polgárai: vá születtek. S ha e vonatkozásokban problémáik támadnak, bízva a kegyelem kifogyhatatlan és mindig éber erejében, a gondviselésben s Isten terveinek bölcsességében, vegyék tekintetbe a „*Quod apostolici*” tanácsát: „Az orvosságot a keresztényi türelem érdemeiben és az Istenhez való szüntelen imádkozásban kell keresniük”.

r. gy.

KÖNYVEK

LEOPARDI

Koltay-Kastner Jenő könyve, 1948. — Szegedi Egyetem kiadása.

Kevés nehezebben megközelíthető csúcst ismertem a világirodalomban, mint e szűkbeszédű, szomorú olasz poétát, aki a maga időtlen világfájdalmával ködbe burkolja a Risorgimento kezdetein a hagyományos klasszicitás s a fellobbanó romanticizmus határvonalát. Huszas esztendőimben, az azóta betemetett milánói kanális mentén olvastam először versei egylíras gyűjteményes kiadását. Valaki megmutatta a házat, Fortunato *Stella* hajlékát, ahol *Leopardi* 1825-ben, a lombard hőskor e forró nyarán lakott. Mily közeléllt akkor fenkölt, magános kiábrándulása, az a „*vago e leggiadramente indefinitivo*”, amit ő a költészet lényegének nevez. Azóta persze, az évek távolságában elmaradt emléke s most lehetek hálás *Koltay-Kastner Jenőnek* Leopardi-könyvéért, mely arra készítetett, hogy negyedszázad távolságából újból felidézsem egykori barátom, végigolvassam az alig negyven verset, mely lírájának egészét teszi.

Barátja, *Raineri*, aki halála után alaposan bányászott Leopardi dicső-

ségéből, így örökíti meg külső képét: „Középtermetű, hajlott, gyengealkatú volt. Arca halványan fehér, feje nagy, homloka magas és széles, szeme kék... vonásai igen finomak... mosolya kimondhatatlan, szinte égi”... Ám ez a portré nyilván idealizált. A sors ritkán halmoz el embert több testi csapással, mint e kiválasztottját, aki a grófi palota hideg szobájában kezdte meg csenevész életét. A Recanati-i ház valóban olyan hideg és kietlen volt-e, ahogy Leopardi számtalan változatában megörökítette? Talán anyja, e pietista, krajcárosan-fukar, janzenista asszony nyomta rá bélyegét a házra, mely egyesíteni próbálta a cifra nyomorúságot az előkelő hagyományokkal. Apja — több mint századnyi távolságból nézve — nem is ellenszenves. Inkább „színházi” szülő, maga is író, széplélek, jámbor és romantikus — de féltékeny a fiára, apró, csínyszámbamenő bosszantásokkal keseríti s alapjában alig-alig segít rajta egész életén át. De egy ajtót megnyit fia számára — a könyvtárét, mely — ügylátszik — a Leopardi-ak nem megvetendő családi büszkesége: az egyetlen művelt hajlék az egész Recanatiban.

Giacomo angolkóros volt, a sok üldögéléstől gerince ferdülni kezdett. Szeme nem bírja a tartós olvasást, kinzó főfájások, idegfájdalmak, állandó kólika gyötri. A test oly hitvány, hogy mérhetetlen erkölcsi erő, félelmes önbizalom kell hozzá, hogy mindezt a könyvtárszobában úgy kompenzálja, ahogy ezt tizenötéves korában teszi.

Míg a korabeli kamaszok Itáliában napoleoni ábrándképekben, a fel-felülő romantikában tetszelegnek — Leopardi tökéletes klasszika-filológussá képezi ki magát, érintkezésbe lép a megújuló ókori tudomány legkitűnőbb szövegkutatóival, görög textusokat kohol, melyekről szakértők vitatkoznak: eredeti-e, vagy sem? Tudomány és költészet határvonalán áll — profilja már ezek alatt a tanulóévek alatt kialakul. Versei oly mértékben terhesek a klasszikus hagyománytól, hogy szerkezetileg latinoknak hatnak: ettől a sajátos stílus-arisztokratizmustól élete végéig sem tud megszabadulni. Másrészt viszont bölcséleti és nyelvészeti tanulmányaira költői vénája, a benne rejlő kompozíciós erő zavaróan, elterelően hat. A legkomolyabb szöveg tanulmányok, összehasonlító filológiai elmélyedések sodrából feltör egy költői kép, a Leopardi-lira sokrétű, hatalmas hangszerezésében.

Húszesztendős, amikor első exodusa, az első menekülés Recanatiból: sikerül. Ezidőtájt egymással élnek még a régi olasz élet irodalmi hagyományai: a költői levelek, irodalmi szalonok, settecentesco elefánt-csonttornyok játéka — s a születő század modernizáló könyvkiadási technikája, az irodalmi folyóiratok köré csoportosuló kottériák, új írókat felfedező kiadócégek, reklámmal és hirdetéssel dolgozó nagypéldányszámú kiadások. *Bologna* — ahová eljut — a *Pápai Állam* határán belül fekszik. Itt a szellem kultusza mellett még a hagyományos konzervativizmus is érvényesül. Ezek a Szentszövetség esztendei, ám érdekes megfigyelni, hogy a vallásosnak — legalábbis katolikus értelemben — aligha mondható Leopardinak ebben a tudós és műértő milieuban mindenki segítségére van, míg például az osztrák uralom alatt álló Lombardiában a cenzor megtagadja versei kinyomtatását.

Megkezdődik a „húztól-negyvenig” tartó vándorlás: szegényen, betegen, depressziókkal küszködve, rossz idegekkel. „Soha valóságos nőt nem ölelt karjai közé” — írja róla Raineri — s valóban, azt látjuk, hogy már húszéves korában verseiben a szerelem fenköltén, filozofikusán, Dante-i átködléssel jelentkezik: „Asszonyához”, „Sappho”, majd „Aspasia” kétkedő, majdnem kétségbeesett változatai az örök témának: nincs senki... nincs élő asszony, aki megválthatná a költőt fájdalmas s remény-

telen epekedésében szenvedéseitől. Így él, egyre mélyebbre körözve a földi lét megpróbáltatásaiban — harminckilenc éves koráig, amikor a délibb ég szelidebb klímájában teljesen megtörve, rokkantan éri utól a halál. Oly szegényesnek látszik külső története: szinte Ady kétségbeesésével hull vissza-vissza az ősi földre, Recanatiba, de itt csak sokasodnak testi és szellemi szenvedései, krajcáros gondok, vad viták verik fel a szülői házat: anyja tudomást sem vesz „világi” költészetéről, apa elszakítja irodalmi levelezését. Felkerekedik újból: vállal szótárszerkesztést, házitanítóságot, nyelvórákat, könyvtári munkát, néha meg-megalázkodik, elfogad ismert, vagy ismeretlen mecenástól vékonyka havi járandóságot, szerényen és alázatosan kér apjától valamilyen kis subsidiumot a grófi jussra... Ebben a korban, mely végülis az anyagi bőség, a feltörő polgári jólét félszázada — fagyoskodik, bajlódik örökösen rossz gyomrával, mely nem bírja el a gondatlanul készített étkeket, padlásszobában lakik, félvakon bezárkózik hetekre az örökös félhomályba, a *chimaerák* egyetlen kísérői...

Így ír. Kevés verse maradt, de hatalmas, sok kötetre rugó feljegyzései, nem is egészen saját számára készült memoriáléja — a *Zibaldone* — tanuskodik e magános lélek belső válságairól, arról a beteges érzékenységről, mely minden új benyomásra, ingerre növekvő szenvedéssel válaszol. Így ír... kevés verset — egy-egy költeménye évekig csiszolódik, legtöbbje valóságos bölcséleti remekmű, a tudatos műalkotás felül-nem-múlt záróköve. Körülötte — a *Risorgimento* Itáliájában — ömlik a tinta, soha el nem képzelt bősége dagad poétáknak, közíróknak, széplelkeknek. Leopardi hűvös szél, magános fárosz közöttük. Pedig nincs benne semmi az „odi profanum”-ból, inkább csak testi állapota hajtja elkülönülésre embertársaitól. Ha lehet, benne él kora életében, résztvesz benne, megszólaltatja hangjait — de mindezt csak a maga módja szerint. Nem hisz a fokozatos emberi fejlődés hegeli menetében, a születő technokráciát gyanakodva szemléli, készülő vérözönökkel méri fel. Minden szavából — kevés, idillikus kivétellel — keserűség, kiábrándulás, pesszimizmus árad — mintha stoikus bölcs hajlana rá korára s ítélne felette érdeme szerint.

Koltay-Kastner Jenő félszázad óta — *Radó Antal* fordítása, gyűjtése és tanulmányai után — az első, aki Leopardi másfélszázados születésének emlékére e komoly kötettel gyarapította a magyar irodalmat. Művét — márcsak a benne sokszorozódó olasz idézések miatt is — főként tágabb értelemben vett tanítványai használhatják, akikben megvan a hajlandóság a Leopardi-kultusz kései átéléséhez. Kitűnő forrásérzékkel, bő anyaggyűjtéssel, modern szemlélettel vezetve építi fel e szegény, megátkozott költő életművét, megadva lírai plasztikusságát. Stílusában talán több színt, több esztétikai értékelést szerettünk volna, néha meg úgy érezzük, túlságosan is hajlik stílusában költője tömör, de archaikus fogalmazásmódjához — könyvét mégis komoly értéknek látjuk; utat nyit azok számára, akik a *Risorgimento* korát kutatják, felkelti érdeklődésüket e nagy, magános olasz költő iránt, aki a maga zárt világában egyike az itáliai költészet leg-talányosabb figuráinak. Számunkra Koltay-Kastner Jenő könyvének az a fejezete volt legérdekesebb, mely Leopardi viszonyát elemzi a múlt század magyar pesszimista költészetével. Ha Arany János, Vajda, Reviczky világ-fájdalmas lírájának hátterében nem is lehet közvetlen Leopardi-hatást felfedezni, kétségtelen, hogy a szellemi hatások hajszálcsovéssége e korban bőségesen szolgáltatott magyar költők számára is hangulati ősmatériát. Talán így érthető, hogy Leopardi lírája — mint Koltay-Kastner Jenő mondja — a kilencvenes években sokkal ismertebb volt irodalmi közönségünk előtt, mint a századforduló után, vagy ma. *Passuth László*

ZOLD ÁG. *Tamási Aron* regénye.
— (Révai, 1948.)

„Egyszer volt, hol nem volt”: a népmesének ezek a régi tovatűnt boldogságot idéző szavai térnek vissza minduntalan gondolatunkban, valahányszor egy Tamási egy-egy regényét olvassuk; ezek teremthetnek meg talán most is legjobban azt az atmoszférát, amely az írónak ezt az új művét is jellemzi. A „Zöld ág” azonban túlnő a népmesének Tamási által kitágított keretein és valósággal mítosszá alakul, illetve szeretne alakulni. A rendkívül lírai hangú elbeszélés a Paradicsomból kiűzött ember örök és hiábavaló nosztalgiaját, az elsüllyedt boldogság keresését igyekszik kifejezni.

A Székelyföld egyik falujában, az öregek Lengődi Gergely házában kertjében gondosan ápolt, szokatlan figyelemmel körülvelt almafa áll. Olyan különös szeretettel bánik gazdája ezzel az almafával, olyan figyelemmel vigyáz tavasszal a virágos ágakra és olyan gondosan készíti el gyümölcsét, hogy legendák születnek a faluban róla. Mindenki csak annyit sejt, hogy valami régi emléket jelent az öreg Lengődi számára ez az almafa. Még fia, az éppen serdülő korban lévő Jácint is csak sejtja az almafa történetét. Egy varázsos tavaszi estén aztán megtudja apjától az igazságot: valami kor igen boldogan élt egy igen boldog vidéken egy asszonnyal; az asszonyt azonban elcsábították, a vidék elveszítette számára varázsát és ő ide költözött és itt őrzi az egyetlen emléket, mely ahhoz a paradicsomi helyhez köti: az almafát. Jácint, aki most van a megmagyarázhatatlan, de visszafojthatatlanul erős vágyak korában, elhatározza, hogy ő is megkeresi ezt az ígért-földjét. Jegyesével és néhány barátjával fel is kerekedik. Hosszas és hiábavaló vándorlás után jegyese, akiről csak ószinteséget és ragaszkodást tételezett fel, megszökik tőle egyik barátjával. Végül

is ketten maradnak, de végül utolsó, eghivebb társát is elveszíti egy retentő égháború alkalmával, éppen az ígért földjének kapujában. Így hát egyedül csak Jácint jut el a Paradicsomba, közvetlenül szülőföldje szomszédságában. Úgy érzi, meglegelte a boldogságot; de tévedett: ebben a Paradicsomban sem találja meg az időtlenséget, hiszen apjának ottmaradt egykori szerelme, Jozéfa és ennek csábítója, a fajtalan Vaska K. Károly is csúful megvénültek.

A biblikus eredetű mondanivalónak illetően mitológiával való kevése nem egyedülálló vállalkozás a szerző művészetében. Régebbi művei, különösen a „Szűzmáriás Királyfi”, már sejtették, hogy Tamási nem csupán egyetlen alkalommal ándul ki a népmesének erre a misztikus köddel körülvelt területére, hanem talán legkomolyabb írói ouvre-ére is legjellemzőbb érdeklődési köre ez. Ezt igazolja a „Zöld ág” is. Maga a témaválasztás — hogy tudniillik a boldogság keresője mindig keserves felfedezőútra kényszerül és mégis mindig ott talál rá a Paradicsomra, ahonnan elindult — szerencsésnek mondható: a világirodalomban is sokan feldolgozták, minden nép a maga sajátos stílusában; örülhetünk, hogy jellegzetesen magyar képviselője is akadt. A felfogás, az epikai kidolgozása azonban Tamásinál határozottan vitatható. Sajátos szimbolizmusa, mely a „Szűzmáriás Királyfi”-ban még a gondolat kedves, játékos csapongása volt, itt érthetetlen, főlősleges filozofálással, mitológikus homálllyá nő. Ez pedig különösen zavaró egy ilyen elbeszéléssé egyszerűsített, cselekményt és mozgalmat alig tartalmazó olvasmányban. A bibliai példákban és keletieskedő filozófiából összegyűrt bölcselkedés nem hat az élmény, az ihlet spontán erejével; valahogyan kitalálnak, mesterkéltnek érzik, főként az utolsó, a „Paradicsomban” lejátszódó eseményeknek az előző

oldalához képest túlszűfolt, érthetetlen szimbolikájú utalásaiban.

Amilyen mesterkélta a „Zöld ág” epikai kidolgozása, olyan ihletett és őszinte a stílusa. Mintha a stílus előbb lett volna készen, mint a tartalom; mintha az előadásmódhoz szerkesztették volna az előadást. A stílus szétfeszíti a mondandót és jobban kifejezi a szerző érzéseit, mint az elhanyagolt, szétesően szerkesztett történet. Amikor a rétekről, fákról és virágokról ír, közelebb jutunk gondolatvilágához, mint a kimondott gondolatok olvasásakor. Amennyit hanyatlott Tamási szerkesztő és elbeszélő készsége a „Szűzmáriás királyfi” óta, annyit fejlődött a stílusa. Bár tudná a mondandót a stílussal, a formát a tartalommal olyan harmóniába hangolni, mint régebbi műveiben, és mint amilyen harmóniát éppen a „Jácint és Rózsabimbó” esetében tudott megvalósítani e téma másik feldolgozója, a romantikus, kékvirág-kereső Novalis.

Nemeskürty István

AZ ASSZISZIBELI SZENT. *Georg Terramare* könyve. — Fordította Ijjas Antal. — Ferences Missziók, 1948.

Terramare a két háború közötti délnémet irodalom egyik legkifinomultabb stílusú írója, származására nézve olasz. Az expresszionista ragyogó színeivel, széles skálájú érdeklődésével fordul e talán legsikerültebb művében az assziszibeli szent alakja felé. Tizenkilenc remekbe-készült fejezetből bontakozik ki szemünk előtt Szent Ferenc alakja. Az egyes fejezetekben a holló éppen úgy megszólal a maga krakogó hangján, mint a stigmatizáció tanuja: egy alvernai bokor. A természet is szót kér az emberek mellett. A képsorozatban — mert az egyes fejezeteket leginkább képeknek nevezhetnők — éles megvilágításban

lép elének a szegénység nagy szentjének alakja. Mintha titokzatos fényszórók villantanának rá egy-egy sugarat más-más irányból. Végigkísérjük életének majdnem minden jelentős állomásán attól a pillanattól kezdve, amelyben elhagyja az atyai házat, hogy kordájával megkösse századának bukás felé száguldó szerkerét, egészen addig a percig, amelyben halottasmenete elvonul a San Damiano-i kolostor előtt, ott egy pillanatra megáll, éppen csak addig, míg Klára és Ágnes testvér fehér keze utolsó istenhózzádot intet a kolostor „szűk kis rácsszemének vasszövedékén át” az örökkévalóságba röppent lélek testi hüvelyének.

Minden kép egy-egy jellegzetes vonást örökít meg a szentből. A rablógyilkosnak nem ember, a lepárnak érthetetlen, a pápának szinte elérhetetlen, a hollónak féltékenységre szító ellenség, a keresztelővagy priornak irigylendő egyszerűség és fölfoghatatlan diadal, a diáknak a tudományosságot messze túlszárnyaló bölcsesség. Az író az olvasóra bízta az egyes képek összeillesztését; ez az összerakó munka azonban nem okoz semmi nehézséget sem. Minden egyes fejezettel tökéletesebbé lesz a szentről alkotott képünk, — s a képsorozat végén mi is fölkiálthatunk Jacopa Settesoli imádságának szavaival: „Szent Ferencnek, a Szentnek, a Koldusnak, a Gyermekeknek életéért, amely megjelenhetett és munkálkodhatott közöttünk, legyen dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek”.

Ijjas Antalt dicséret illeti nemcsak a könyv kiválasztásáért, hanem talpraesett bevezetéséért, gondos, szép, költői lendületű fordításáért is.

Ágoston Julián

ARAGON VÁLOGATOTT VERSEI. (Parnasszus.)

Aragon költészete mögé organikus hátteret képez a kor, mely alakította és az a forradalmi életérzés, melyből jóformán egész költészete erőt merít és táplálkozik. A költő elsődleges problémája mindig az, hogy vállalja önmagát s ezen keresztül a kort, melyben él. Aragon ezzel az önmaga felé irányuló emancipációval egyben számot vetett azokkal a körülményekkel, melyek elborították s vállalta mindazt a kitarást igénylő küzdelmet és megpróbáltatást, melyet ez a szabadság megkíván. Hűsége, mely épűgy szólott önmaga, mint a vállalt forradalom felé, előre megszabta költészetének nem a határait, hanem a mondanivalóját. A cesurák, melyek fordulópontot jeleznek Aragon életében s melyek — költő és a történelem egységének bizonyítékául — mindig egy lényeges változást jelentő évszámhoz kapcsolódnak — 1939 és 1944 — azért érdekesek, mert belátást nyerünk azokba a széles vonatkozású fordulatokba, melyek alakították és konkrétumaikban befolyásolták költészetét. Belőleg ez a költészet hű marad önmagához — „örök” mondanivalója éppen az, hogy a változóhoz igazodik, hogy a változó-politikáit rögzíti.

Aragon mint szürrealista kezdte mesterségét, természetesen — mint arra Somlyó György is rámutat bevezető tanulmányában — a szürrealizmusnak húsz év előtti értelmében, mely akkor annyit jelentett, mint forradalmárnak lenni. A Dada követői forradalmárok voltak, olyan forradalmi lendülettel és olyan harci arcátlansággal, melyre igen kevés példa akad az irodalom történetében. Irodalmiságuk egyenlő volt a politikummal, a szürrealizmus számukra nem irodalom, hanem életforma — ebben jelentettek újat és mutattak előre.

A fiatal Aragonnak ebben a Majakovszkij nyomdokain haladó szür-

realista periódusában egy probléma vetődik fel, mely később, érettebb korszakában önmagától feloldódik. Tudniillik az, hogy értékeesebb-e egy kezdeti, tehát eszközeiben még ki nem alakult, még forradalmi szürrealizmus egy már tökéletesedett, de az idő torzító hatására már az ellenkező pólusba átcsúszott szürrealizmussal szemben — vagyis vállalható-e az utóbbi az „irodalmiság” kedvéért, vagy sem. Kétségekívül zsákutcának látszik — hisz csak a teljes szakítás jelenthet megoldást, viszont ez költői multjának bizonyosfokú megtagadásához vezetne. Élet és irodalom látszólag összeütöközik.

A problémát egy csapásra feloldja a második világháború kitörése, az utána következő keservesen hősiés évek, az elnyomás és az ellenállás évei. „Arma virumque cano...” — kezdi „Elza szeme” — kötetét bevezető tanulmányát. A nagy bizonytalanságban minden tétovázó bizonyosságot nyert, hogy mit kell tennie. Ezekben az években vált Aragon a nemzet költőjévé, akinek illegálisan terjesztett verseit minden francia olvasta s melyekből minden elkeseredett erőt merített. Most válik éltető nedvvé Aragon leverhetetlen optimizmusa, mely az események nyomasztó hatása alatt álló komor verseiben is jelentkezik — fellélekző fináléiban — s mely még most, szűk kereteiben sem hagyja el, akkor, amikor még csak a lehetőségek megteremtését jelenti. „Keresztretjvényes esték is lesznek még, ne félj” — mondja, amikor Franciaország elkeseredésének mélypontjára jut.

Az események forgatagában vadul rántja magához a tétovázókat és a magánosokat — mindent és mindenkit csak egyféleképpen lát: harcában a gonosz, a náci téboly ellen. Franciaország a szemében egy hatalmas testté lett, mely egy dallamot zümmög s mely dallamhoz szöveget mondani senki sem mert.

Szent, tüskéket viselt e dallam neve
búsan

S egy isten homlokán színes könny
csepegett.

Horgonyzott bárkaként pihent a dal
a húsban

És újra kelt a kín és újra élt a seb.

S ez az optimizmus szilárd alapon nyugodott — széles tömegeken s rendíthetetlen hitén az igazságban. Felszabadulás után új harcra készül, soha nem nyugvó harci kedvvel, a világ és önmaga iránti kérlelhetetlenségével — magatartásának véglegesítéséért. Mit ír előszavában Paul Eluard Politikai Költeményeihez: „A költőről alkotott egy bizonyos kép a történelem lomtarába kerül. Többé nem lehet, hogy túl ne lépjünk a régi ellentét: álom és tett, ég és pokol, tiszta költészet és politika... Mert ég és pokol házasságának új, modern neve van: politika... Az ellenvetések rendre elhullottak: minden szó költői, ha az élet szava, mert a költészet célja a gyakorlati igazság”. — Most vált valóra konkrétumaiban is az a költői-politikai hitvallás, melyért szürrealista korában harcba szállt, s mellyel költészetét lehetőségé emelte — most teljesült be az a diadal, melyben saját és költőtársai igazolását láthatta kibontakozni.

Ha felvetjük a kérdést, merről és hogyan közelíti meg Aragon a verset, arra a megállapításra jutunk, hogy tárgyának megközelítése kívülről történik, a vers anyagát nem belsőleg, önmagából bontja részeire, hanem egy külső feldolgozás melegeivel olvasztja le a burkoló jeget. Az anyagnak ez az objektív boncolása azt eredményezi, hogy azon az úton, melyet a vers masszájából a versig megtesz, sokkal kevesebb szubjektív elem s az ezzel együtt járó zavartság ragad a költeményre, tehát a vers substantíciája tisztábban csapódik le. A feldolgozásnak ez a módszere természetesen merőben különbözik a Valéry-étől; objekti-

vitását nem egy tökéletesen szabad matematikai szellemről kapja, hanem a világtól, az anyagtól, az objektív valóságtól. A kettő közötti különbség körülbelül az, ami a különbség metafizika és dialektika között. — Ezzel az olvasó is bizonyos dilemmába kerül: a versek pszichológiai feldolgozása lehetetlenné válik, nem azért, mert „külső” motívumokat kell felkutatnia — hisz nagyrészt minden műalkotásnál ez a helyzet —, hanem mert Aragon annyira kivetődik önmagából, annyira törekszik az a-szubjektivitásra, hogy ez a pszichológiai módszer már csak e törévűs dialektikája miatt sem lehet gyümölcsöző.

A könyv egyes verseket kettős fordításban közöl: ezeket Szabó Lőrinc és Illyés Gyula, Szabó Lőrinc és Kemény Dezső, Békés István és Gáspár Endre fordították. Itt különösen az egyik fordító-költőre akarunk kitérni, Szabó Lőrincre, aki saját két párbajában elviszi a pálmát (a másodikban nem mindig). A versfordítás nem „átelés” — a szónak dilettáns-romantikus értelmében, hanem munka, mely az intellektus átható tevékenységén alapul. És ez Szabó Lőrinc előnye, ez az intellektuális munkamódszer, melynek eredményeképpen a balлада sötétebb és homályosabb érzésvilágát is tökéletesebben meg tudja közelíteni, mint egy „átérző” fordító tenné. — A kötet többi fordítói elismerésemeltoán tettek eleget a fordításadta lehetőségeknek.*

Görgy Gábor

FEHÉR NYIRFA. *Michail Bubennov* regénye. — (Athenaeum, 1943.)

Bubennov Sztálin-díjas könyve háborús regény. A második világháborúban, 1941 őszen játszódik. Az előnyomuló német csapatok már

* Kár, hogy Aragon nemrég megjelent utolsó versköteté már nem szerepeltett az antológiában: itt Aragon már egészen magáévá tette a közösségi stílust, szinte népdalszerű versekből, egyszerű, érthető nyelvbe öltözteti mondanivalóját. (Szerk.)

Moszkva közelében járnak; mögöttük pusztulás, nyomor és szenvedés, előttük a visszavonuló s lassan-lassan magukhozterő orosz csapatok; rettegve menekülő nép, harc, dörögés, ágyútüzek villanásai mindenfelé. E nagy és szomorú visszavonulás közben Andrej Lupuchov közkatonája egy magasan álló, sértetlen fiatal nyírfát pillant meg a gránátszaggatta domboldalon, szülőfaluja határában. Nem véletlen, hogy az elpusztított tájon épen maradt ez a nyírfa. Az orosz föld legyőzhetetlen ereje él ebben a fában. A regény is ezt az elpusztíthatatlan, mindent kibíró életerőt festi: a szovjet csapatok visszavonulását, majd lendületes előretörését, az első nagy visszacsapást, mellyel Moszkva alatt megállítják az ellenséget, a németek kezébe került országrész népének szenvedését, embertelen nélkülözéseit, a magukramaradt öregek, asszonyok, gyermekek nehéz, küzdelmes életét és hősi magatartását. Az események hullámzásából azután kiemel az író egy főhőst, ezt a jelentéktelen és tapasztalatlan kis közkatonát, aki a regény elején még fáradt testtel, elcsüggedt lélekkel hátrál Moszkva felé, hogy aztán az egész orosz nép jelképes hőségévé növe küzdjön hazája földjéért és a szabadságért.

Nálunk valószínűleg csak nagyon kevesen ismerik Bubenovot, hiszen a „Fehér nyírfa” tudtunkkal első magyarul megjelenő könyve, s nevével orosz antológiákban sem találkozunk eddig. Pedig jó író, ha nem is tartozik a legnagyobbak közé. Tud mesélni, történetének — főleg a csatajelenetekben — van epikai sodra és lendülete. Hőseinek belső meghasonlottságát, majd fokozatos átformálódását céltudatosan, kemény harcokká erős írói érzékkel és meggyőzően ábrázolja. Tárgyilagos, részletező, de mindig mérték-tartó realizmusát halk, meleg líraiság hatja át.

A „Fehér nyírfa” értékes terméke annak az iránynak, melyet eddig

főleg Alexej Tolsztoj Szolochov és Fagyjev műveiből ismerhetett meg a magyar olvasó. Kár, hogy Trócsányi Zoltán kellően át nem fésült fordítása sokszor bosszantóan pongyola és hevenyészett.

Iványi Sándor

ELADOTT ORSZÁG. *Szövérdy Gyula* regénye. — (Athenaeum, 1948.)

Szövérdy Gyula nem könnyű feladatot vállalt magára: tisztázni akarta a Szent István utáni magyar élet kínzó kérdéseit. Kétségtelen, hogy krónikáink előadását illetően számolnunk kell bizonyos ferdté-
ssekkel, hiszen például a Vászolyfiak (Levente, Endre, Béla) leszármazottjainak udvari krónikásai menteni igyekeztek Vászolyt, le akarták róla mosni a királygyilkosság kísérletének vádját, sőt talán éppen ezért tették meg Vászoly helyett Szár Lászlót a hercegek atyjának, sok-sok gondot okozva ezzel a történetíróknak. Ilyen módon a megvakíttatást is nyugodtan foghatták Gizellára és Péter befolyására. Tagadhatatlan, hogy Péter királynak megvoltak a maga gyöngye oldalai, a megvakíttatásban azonban nincs szerepe, mint ahogy merész állítása a regénynek Péter kezdeti németbarátsága is, hiszen eleintén inkább németellenesnek mondható. A lázadás is udvarában tört ki, keménykezű uralma miatt, éppen az elégedetlen magyar főemberek, köztük Aba Sámuel nádor részéről is. A krónikák töredékes megjegyzései a parasztpárti Aba Sámuelről a Szent Istvántól fölemelt magyar urak vádaskodásán is alapulhatnak, de igazolhatják — legalábbis bizonyos mértékben — a regényíróét is. Mai értelemben vett kiállást az elnyomott réteg, a parasztság mellett azonban aligha jelentenek. Történetíróink általában úgy tudják, hogy Aba Sámuel a Tisza vidékén azok a foglyok fogták el, akiket ő hurcolt el hazájukból, majd Péter

elé vitték; s a királyi tanács ítélőszékké alakulva mint hazaárulót és hitszegő lázadót halálra ítélte Abát és fejét vétette. Unrest német krónikája a regény elgondolását támogatja ezzel a történeti állásponttal szemben: „Aba in den Dorff — írja —, genannt Akad, ward er von den Ungern elendiglich erschlagen”.

Az író sok mindenben helyesent, lát; ez azonban nem jelenti azt, hogy minden anakronizmusát meg kell bocsátanunk. A nádorispán feleségének öntudatos nemzetiségi szemlélete erősen a századokkal később feltámadt nemzetiségi gondolat jegyében fogant. Azt is sejteti az író többek között, mintha Aba Sámuel „vallásszabadságot” akart volna adni népének; ha nem is mondja ezt ki nyíltan, céloz reá, holott ez a kérdés is csak több század múlva lesz időszerű. Aba alakjának tisztázását szolgálja, hogy a krónikákban egyöntetűleg neki tulajdonított csanádi vérengzésért a regény a nádort teszi felelőssé. Ezzel kapcsolatban, de másutt is Szent Gellért alakja kissé elrajzolt. Nehezen bizonyítható egy másik állítása: a szóbeliség korának írni-olvasni, azaz latinul tudó fölszentelt papjáról ugyanis bajos föltenni azt, hogy csak két imát tudott volna. Ugyanilyen valószínűtlen a Szent Mór-korabeli Pannonhalmáról adott jellemzése; mintha sokkal későbbi századok írásait használta volna forrásul a szerző.

Nyelvi anakronizmusai nem hatnak ennyire bántóan, hiszen a regényírónak joga van a jellemzés és hangulat kedvéért régies nyelven írni. Minden hozzáértő jól tudja, hogy nem a régi nyelvet akarja visszaállítani, hanem csak a mai

nyelvet tölti meg jellemzésül régi zamattal, középkori fűszerszámmal. Két dologról azonban ekkor sem szabad megfeledkeznie: egyrészt ne használjon olyan nyelvet, amelynek megértése nagy nehézséget okoz az átlagolvasónak, másrészt régies kifejezései, szavai nyelvészetileg is helytállóak legyenek, még ha későbbi korokból is szedte volna össze őket. Így pl. jó a regényben az „isa, kerál, Oba Sámuel stb.” használata, de a helyes nyelvérzéket bántják az effélék: „küzsödölődik, náderispán, hivulál” és társai.

A három könyvre osztott regény fejezetei inkább csak külső szerkesztési fogásokkal, mint belső, egységes szerkezettel tartják össze az eseményeket Aba Sámuel alakja körül. A mellékhősök különösen elnagyoltak. Egy-egy markáns figurája akad ugyan a regénynek, azonban ezek is olyanok, mint a keretből kilépett képek: egy pillanatra meglebbenek szemünk előtt, de nem alakulnak, nem fejlődnek, nem élnek. János és Terézke már a regényírás lomtárából kötelezőleg idekerült alakok. Általában — mint kezdő regényírónál annyiszor — a sok szó mögül nem tudnak kibontakozni az alakok, nem maradnak meg bennünk éles, egyéni vonásokkal. A magyar történeti regény kisebb igényű válfajához kapcsolódva igyekszik jellemezni hőseit és a kort, újszerű csak egy van benne: a néha sikerült, máskor meg kevésbé sikeresnek mondható vá!alkozás történeti hőseinek átértékelésére. Több elhitető erővel többre mehetett volna, még ha állításai nem felelnek is meg mindig a történeti valóságnak.

Agoston Julián

JÓKÖNYV-SZOLGÁLAT

LEGÚJABB BESOROZÁSAI

<i>Goffine:</i>	Katolikus oktató és épületes könyve egészvásznonkötésben.....	400 ip.
	félvásznonkötésben	340 "
	fűzve	250 "
<i>Bárczy István:</i>	Jézus Krisztus Evangéliuma	600 "
<i>Rudloff Kolos:</i>	Rövid dogmatiká	120 "
<i>Pétery József:</i>	A szentmise története	120 "
<i>Spirago Ferenc:</i>	A boldogságos Szűz	150 "
<i>Balanyi György:</i>	Assisi Szent Ferenc	300 "
<i>Szunyogh X. Ferenc:</i>	A szentmise kialakulása	80 "
<i>Perlaky Lajos:</i>	A megtalált Isten	150 "
<i>P. Dám Ince:</i>	Szeráfi lángok	400 "
<i>Rajz Mihály:</i>	Elmélkedések a katekizmusból	160 "
<i>Shakespeare—Szabó Lőrinc:</i>	Összes szonettjei (kétnyelvű)	300 "
<i>Terramare:</i>	Az assziszibeli szent	120 "
<i>Fascie Bertalan:</i>	Don Bosco nevelési módszereiről	140 "
<i>Bubennov:</i>	Fehér nyírfa (regény)	330 "
<i>Kosztolányi I.:</i>	Igy szeretett az Isten I.—II.	550 "
<i>Kosztolányi Dezső:</i>	Pacsirta (regény)	135 "
<i>Tóth Árpád:</i>	Összes versfordításai	175 "
<i>Shakespeare:</i>	Összes művei	2850 "
<i>Mendelsohn:</i>	Atomenergia	320 "
<i>Dr. Jánosi:</i>	Nagy nemzedékek kora	250 "
<i>Mihajlov:</i>	Utazás a Szovjet-Unió térképén	400 "
<i>Nyekraszov:</i>	Fordul a kerék (regény)	300 "
<i>Reymond:</i>	Parasztok (regény)	750 "
<i>Roberts K.:</i>	Lysia Bailey (regény)	300 "
<i>Frank Stuart:</i>	A méhek állama	260 "
<i>Turmezei:</i>	Előkészítő oktatások (első áldozók) ..	200 "
<i>Pataky Géza:</i>	Hivatalosak és választottak.....	200 "
<i>Josephus Flavius:</i>	A zsidó háború	960 "
<i>Toldalagi Pál:</i>	Végítélet ablaka (versek)	60 "
<i>Kálmán Özséb:</i>	Szeretetünk életútja Istenhez	160 "

IMAKÖNYVEK:

<i>Szunyogh Xavér:</i>	Magyar-Latin Misszálé (mindennapos)	600 ip.
<i>P. Dám Ince:</i>	Szeráfi lángok	400 "
<i>Sik—Schütz:</i>	Ifjúsági imakönyv (újra kapható) ...	240 "

JÓ SZEMÜVEGET **KNAPEGZ-TÓL**

SZEMÜVEGEK RECEPTRÉ IS.
FOTÓCIKKEK

Budapest, IX., Üllői-út 79. Az Örökimádás-templom mellett.

KELYHET,

**cibóriumot,
szentségtartót**

stb. készít és raktáron tart

LEDO BÉLA egyházi műtövös,
BUDAPEST, IV., SZERVITA-TÉR 8., AZ UDYARBAN.

ARANYOZÁS, EZÜSTÖZÉS!

Telefon: 380—057.

76 ÉVE **BLAZSEK KÉS, OLLÓ**
BUDAPEST, IV., KECSKEMÉTI-U. 1.

FÁTH
HARISNYA
IV.,
Ferenciek-tere 2.

RIEGER OTTÓ
ORGONAGYÁR

Budapest, XIV., Fűredi-u. 41.

Telefon: 297—023.

Vállalja **ÚJ ORGONÁK**

építését és mindennemű javítását.

Villamos fűvőberendezés

készítését és szállítását.

Ha fáj a tyúkszeme ANTICORS tyúkszemírtót
használgjon, biztosan elmulasztja.
1 adag Ft 3·80

NAGY DROGÉRIA Budapest, VIII., Józset-krt 19.

ARANY, EZÜST, ÉKSZER
VETEL, ELADÁS Kehely, ciborium, szentségtartó
nagy választékban.

Dr. BAJMÓCZINÉ WINTERMANTEL TERÉZ
Budapest, VII., Rákóczi-út 10., I. 2.

FÉRFI FEHÉRNEMŰ
hozott anyagból is
PÁLHÁZI IX., RÁDAY-UTCA 30. FÉLEM.

FÉRFIKALAPOT KÖSZEGI kalaposmestertől

Főüzlet és műhely: IX., RÁDAY-U. 26. Flók: CALVIN-TÉR Múzeum-krt sarok.

Nagy bel- és külföldi kalapraktár. **JAVÍTÁS.**